

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱) مقدمه

مدیران شرکتها در گروه آن دسته از استفاده کنندگان صورتهای مالی هستند که در داخل شرکت حضور دارند و بالتبع اطلاعات بیشتری را نسبت به استفاده کنندگان خارجی بدست می آورند. مدیران به اطلاعاتی علاوه بر صورتهای مالی دسترسی دارند که برای شرکت محرمانه تلقی می شود. در ضمن اطلاعات سریعتر و کم هزینه تر در اختیار مدیران قرار می گیرد. سرمایه گذاران، اعتباردهندگان و سایر استفاده کنندگان از اطلاعات مالی شرکتها علاوه بر اطلاعات تاریخی، نیاز به اطلاعاتی درباره آینده واحدهای اقتصادی نیز دارند. یکی از این اطلاعات پیش بینی سود توسط مدیریت واحد می باشد که بصورت خاص مورد توجه می باشد و موجب ایجاد تغییراتی در رفتار سرمایه گذاران و بازار سهام می شود (هیرست و همکاران^۱، ۲۰۰۸).

رکن اصلی هر تحقیق علمی، طرح تحقیق می باشد. زیرا محقق کلیه فعالیتهای تحقیقاتی خود را بر پایه آن شکل میدهد. در این مرحله مساله تحقیق مشخص می شود و محقق متوجه می شود که ناشناخته و مجهول او چیست و چه چیزی را باید معلوم کند. ابعاد مساله را مورد بررسی قرار میدهد تا آن را تعریف کند. ادبیات و پیشینه آن را مورد مطالعه قرار میدهد تا متغیرهای احتمالی را شناسایی کند و بر اساس آن فرضیه های تحقیق را فراهم مینماید پس از آن متغیرهای علی و توصیفی را شناسایی می کند و آنگاه به تعریف مساله بر اساس ماهیت و ویژگیهای آن می پردازد.

موضوع تحقیق حاضر، بررسی تاثیر رشد پایدار سود بر واکنش قیمت سهام به ویژگیهای پیش بینی سود هر سهم می باشد. این فصل با عنوان کلیات تحقیق، نگاهی کلی به پژوهش می نماید و خواننده را با آنچه قرار است تجزیه و تحلیل گردد آشنا میسازد.

---

¹ Hirst, Koonce, and Venkataraman

۱-۲) بیان مسئله

پیش بینی سود هرسهم، نوعی افشای شرکتی است که اطلاعاتی درباره سود مورد انتظار هر شرکت خاص ارائه می کند و جنبه ای کلیدی از افشا به شمار میرود (هیرست و همکاران^۱، ۲۰۰۸). اساساً افشای اختیاری و اجباری دو مجرای ارتباطی مهم مدیران برای انتقال اطلاعات به سهامداران بیرونی است. ادبیات قابل توجهی نشان میدهد که این دو نوع افشاء، اطلاعات ارزشمند و مربوطی دارد و بر قیمت اوراق بهادار بطور معنادار تأثیر می گذارد (فرانسیس و همکاران^۲، ۲۰۰۸).

شواهد نشان می دهند، مدیران زمانی که اطلاعاتی خارج از صورتهای مالی را بطور داوطلبانه افشا می کنند؛ بطور بالقوه منافع و هزینه های انتشار این اطلاعات را مدنظر قرار می دهند. منافع این اطلاعات ممکن است کاهش هزینه سرمایه و ایجاد نگرش مثبت در بازار سرمایه درخصوص چشم انداز آتی شرکت باشد. هزینه هایی که ممکن است مدیران در قبال انتشار پیش بینی ها، متحمل شوند شامل از دست دادن شهرت و اعتبارشان در زمان انتشار اطلاعات ناصحیح است. (ایزلی و اوهارا^۳، ۲۰۰۴؛ لویز و ورچیا^۴، ۲۰۰۵)

تحقیقات پیشین نشان میدهند شرکتهایی که یک روند رو به رشد در خصوص سودهای گذشته داشته اند؛ توانسته اند جایگاه مناسبی در بازار سرمایه بدست آورند و بشدت نگران حفظ اعتبار و شهرت خود می باشند. نگرانی شرکتهای مذکور از این است که آیا انتشار سود پیش بینی شده، اعتبار شرکت را حفظ می کند یا به آن لطمه می زند؟ در این رابطه، انتشار سود پیش بینی شده شرکتهای باید بگونه ای باشد که روند و الگوی رشد موجود در سودهای گذشته را حفظ کند (بایک و همکاران^۵، ۲۰۱۰). بنابراین بنظر می رسد شرکتهایی که نرخ رشد ثابتی در سودهای گذشته داشته اند؛ پیش بینی های دقیق تری به بازار سرمایه ارائه می نمایند. در این رابطه می توان دو استدلال کلی را مطرح کرد. اولاً، پیش بینی سود بطور معمول بر اساس روند گذشته انجام می شود و بطور قطع پیش بینی سود شرکتهایی که نرخ رشد ثابتی در سودهای گذشته دارند آسان تر از پیش بینی سود سایر شرکتهاست و احتمال دقیق تر بودن آن بیشتر

---

^۱Hirst, D., Koonce, L., & Venkataraman, S

^۲Francis, J., Nanda, D. J., & Olsson, P.

^۳Easley, D., & O'Hara, M.

^۴Leuz, C., & Verrecchia, R

^۵Baik, B., D. Farber, and S. Lee

است. دواماً، شرکتهای با نرخ رشد ثابت در سود، برای حفظ اعتبار و جایگاه شرکت در بازار سرمایه، رشد ثابت را در سودهای پیش بینی شده نیز رعایت می نمایند و همچنین برای دستیابی به سود پیش بینی شده تلاش می کنند (کوچ و پارک^۱، ۲۰۱۱).

راجرز و استاکن^۲ (۲۰۰۵) ثابت کردند که بطور معمول، بازار سرمایه اخبار بد پیش بینی سود هر سهم را معتبر و دقیق تر از اخبار خوب پیش بینی سود هر سهم می داند. آنها بیان کردند که بازار سرمایه از اطلاعات اضافی و رسیدگیهای تحلیلی برای اطمینان از صحت اخبار خوب پیش بینی سود استفاده می کند در حالیکه، اخبار بد را صحیح و معتبر فرض می کند. بر این اساس بنظر می رسد که وابستگی اعتبار و دقت اخبار بد پیش بینی سود هر سهم به روند سودهای گذشته کمتر از وابستگی اخبار خوب پیش بینی به این روند باشد. بعبارت دیگر، احتمال می رود که شدت رابطه بین اخبار خوب با نرخ رشد سودهای گذشته در مقایسه با اخبار بد، بیشتر است.

براساس مباحث فوق، سوال اصلی تحقیق حاضر بصورت ذیل بیان می شود.

- آیا رشد پایدار سود بر واکنش قیمت سهام به ویژگیهای پیش بینی سود هر سهم تاثیرگذار است؟

۳-۱) ضرورت انجام تحقیق

شرکتهای سهامی نقش عمده ای در اقتصاد بازی می کنند. میلیونها نفر بصورت مستقیم و غیر مستقیم در این شرکتهای سرمایه گذاری میکنند و موفقیت این شرکتهای به میل سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان به سرمایه گذاری در این شرکتهای بستگی دارد و بدلیل اینکه گزارشات مالی یکی از مهمترین منابع اطلاعاتی شرکتهای می باشند، از اهمیت و جایگاه خاصی در تصمیمات سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان برخوردار می باشند (شباهنگ، ۱۳۸۱). بطور کلی ارائه اطلاعات با کیفیت و کمیت بالاتر به بازار سرمایه، منجر به تخصیص بهینه منابع و کارایی بازار می شود. زیرا که کارایی بازارهای اوراق بهادار، منوط به اطلاعات

---

¹Koch.A.S, Park.J.C

²Rogers, J., and P. Stocken

عمومی موجود است که این خود شامل اطلاعات ارائه شده در صورت‌های مالی و سایر اطلاعات افشا شده توسط شرکت که عمدتاً نتیجه تحلیل مدیران است، می‌باشد. شناسایی یک بدهی یا دارایی و یا اثرات یک مبادله بر صورت‌های مالی، ممکن است بخودی خود تمام اطلاعات مورد نیاز استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی را برآورد نسازد. از اینرو، افشای اطلاعاتی فراتر و علاوه بر آنچه در صورت‌های مالی انعکاس یافته است از اهمیت فراوانی برخوردار خواهد بود (تهرانی، ۱۳۷۴).

امر افشای اطلاعات و کیفیت این افشا، یکی از مهمترین عواملی است که می‌تواند بر ریسک اطلاعاتی شرکت از طریق کاهش عدم تقارن اطلاعاتی (بری و براون^۱ ۱۹۸۵، هاندا و لین^۲ ۱۹۹۳، کولز، لوون اشتاین و سوای^۳ ۱۹۹۵) تاثیر گذار باشد. ایزلی و اوهارا (۲۰۰۴) این جریان منابع نظری را به منظور تمایز بین کمیت و کیفیت افشا توسعه داده‌اند. این دو نشان داده‌اند که افزایش کمیت و یا کیفیت افشا باعث کاهش ریسک اطلاعاتی می‌شود. یکی از مشکلات مطالعه در خصوص افشای شرکتی، اندازه‌گیری کیفیت افشا و ویژگیهای آن است.

در این تحقیق ویژگیهای انتشار سود پیش‌بینی شده هر سهم توسط مدیریت با استفاده از معیارهایی ساده و در عین حال مناسب بازار سرمایه ایران، بطور موثری کمی می‌شود. گسترش مبانی نظری اندازه‌گیری و سنجش و کمی نمودن پیش‌بینی‌های مدیریتی یکی از ضروریات تحقیق حاضر است. از طرفی تاثیر روند سودهای گذشته بر اعتماد بازار سرمایه، موضوعی است که روشن شدن زوایای پنهان آن به مدیران شرکتهای سهامی در تدوین راهبردهای گزارشگری در جهت حداکثر نمودن ارزش بازاری شرکت کمک شایانی می‌کند.

۱-۴) اهداف تحقیق

هدف آرمانی این تحقیق، کمک به مدیران شرکتهای سهامی در تعیین راهبردها و سیاستهای گزارشگری

---

¹ Barry, C., & Brown,

² Handa, P., & Linn, S.

³ Coles, J., Loewenstein, U., & Suay, J.

بگونه ای که اطلاعات و گزارشات منتشر شده شرکت بیشترین تاثیرات مطلوب را بر ثروت سهامداران داشته باشد هدف کلی تحقیق حاضر تبیین تاثیر وجود الگوهای پایدار در رشد سود بر واکنش قیمت سهام به ویژگیهای پیش بینی سود هر سهم شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. این هدف کلی با تفکیک آن به اهداف فرعی ذیل پیگیری می شود.

(۱) تبیین ویژگیهای پیش بینی سود هر سهم مدیریت و اندازه گیری این ویژگیها از طریق ارائه معیارهای کمی برای آنها (ویژگیهای مزبور با اعتبار پیش بینی سود هر سهم مرتبط هستند و در واقع معیاری برای سنجش اعتبار می باشند).

(۲) تبیین تاثیر رشد پایدار سودهای گذشته بر میزان اعتبار پیش بینی سود هر سهم مدیریت و ارائه راهکار به مدیران برای ارائه پیش بینی های معتبرتر

۱-۵) چهارچوب نظری تحقیق

هیئت استانداردهای حسابداری مالی در این مورد در استاندارد حسابداری شماره ۱ آورده است:

مدیریت، در مقایسه با بستانکاران، سرمایه گذاران و سایر افراد خارج از سازمان اطلاعات بیشتری در باره واحد تجاری دارد و اغلب می تواند از طریق شناسایی رویدادهای مالی مشخص، سایر رویدادها و شرایطی که به شرکت اثر می گذارد، به مفید بودن اطلاعات مالی بیافزاید و درباره اثر مالی این رویدادها توضیح دهد. گذشته از این، اغلب در گزارش های مالی، اطلاعاتی ارائه می شود که به قضاوت و برآوردهای مدیریت بستگی دارد یا تحت تاثیر آنها قرار می گیرد. (پونال و همکاران^۱، ۲۰۰۳)

این تحقیق از چارچوب ارائه شده توسط هیرست، کونسه، ونکاتارامان (۲۰۰۸) به منظور ارزیابی چگونگی تاثیر روند سودهای گذشته در ویژگی های پیش بینی سود هر سهم مدیریت بهره گیری می کند. چارچوب مربوط به هیرست و همکاران (۲۰۰۸) مبتنی بر این اصل است که نتایج ناشی از پیش بینی سود مدیریت تابعی از موارد پیشین و ویژگی های پیش بینی می باشد. این محققین خاطر نشان می کنند

---

^۱ Pownall, G., C. Wasley, and G. Waymire.

که مطالب زیادی را می توان از طریق تعامل میان این دو تبیین نمود. هیرست و همکاران اطلاعات تاریخی را بصورت محیط و روندهای خاص شرکت توصیف می کنند که بر تصمیم مدیریت مبنی بر صدور پیش بینی تاثیر گذار بوده و در عین حال به ویژگی های پیش بینی بعنوان خصوصیات پیش بینی مدیریت و نتایج پیش بینی بصورت تاثیرات ناشی از آن نگاه می کنند (هیرست و همکاران، ۲۰۰۸).

۱-۶) فرضیه های تحقیق

براساس چهارچوب نظری و مساله تحقیق، چهار فرضیه بشرح ذیل جهت بررسی روابط مطرح شده در مباحث مذکور تدوین شده است.

۱) واکنش قیمت سهام به اخبار خوب پیش بینی سود هر سهم در شرکتهای با رشد پایدار سود، در مقایسه با سایر شرکتهای متفاوت است.

۲) واکنش قیمت سهام به اخبار بد پیش بینی سود هر سهم در شرکتهای با رشد پایدار سود، در مقایسه با سایر شرکتهای متفاوت است.

۳) واکنش قیمت سهام به دقت پیش بینی سود هر سهم در شرکتهای با رشد پایدار سود در مقایسه با سایر شرکتهای متفاوت است.

۴) واکنش قیمت سهام به افق پیش بینی سود هر سهم در شرکتهای با رشد پایدار سود، در مقایسه با سایر شرکتهای متفاوت است

۱-۷) روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی و از نوع همبستگی است. توصیفی به این دلیل که هدف آن توصیف کردن شرایط یا پدیده های مورد بررسی است و برای شناخت بیشتر شرایط موجود می باشد و همبستگی به دلیل اینکه در این تحقیق رابطه بین متغیرها موردنظر است. تحقیق حاضر به بررسی روابط بین متغیرها

پرداخته و در پی اثبات وجود این رابطه در شرایط کنونی براساس داده های تاریخی می باشد. بنابراین میتوان آن را از نوع پس رویدادی طبقه بندی نمود. در اینگونه تحقیقات، محقق به بررسی علت و معلول (متغیر وابسته و متغیر مستقل) پس از وقوع می پردازد. در این تحقیقات بین متغیرها یک رابطه آماری وجود دارد که هدف بررسی این رابطه می باشد. همچنین متغیرها قابل دستکاری نیستند. این تحقیق بلحاظ هدف، کاربردی است و در آن برای تبیین روابط بین متغیرهای تحقیق از رگرسیون حداقل مربعات معمولی استفاده خواهد شد.

۱-۷-۱) جامعه آماری

در پژوهش حاضر به منظور آزمون فرضیات تحقیق از داده های مالی طبقه بندی شده و حسابرسی شده شرکتهای فعال پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران استفاده شده است. نمونه آماری این تحقیق شامل تمامی شرکتهایی است که شرایط ذیل را دارا باشند.

۱) در طول سالهای مالی ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۹ در بورس حضور داشته اند.

۲) جزو شرکتهای سرمایه گذاری و واسطه گری مالی نباشند.

۳) پایان سال مالی آنها آخر اسفند هر سال بوده و در طول دوره فوق الذکر تغییری در سال مالی نداده اند.

۴) در همه سالهای مورد بررسی در پایان سال مالی اطلاعات و داده های موردنیاز آنها در دسترس باشد.

با توجه به موارد فوق، روش نمونه گیری در این تحقیق حذفی سیستماتیک است و دوره تحقیق ۶ ساله و شامل سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۹ است.

۱-۷-۲) روش جمع آوری داده ها

جهت گردآوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق از روش کتابخانه ای استفاده می شود. در این روش، ابتدا با استفاده از منابع کتابخانه ای که شامل کتاب، مجلات، پایان نامه ها، مقالات و اینترنت؛ مطالعات مقدماتی و تدوین فصل ادبیات و چارچوب نظری پژوهش انجام می گیرد. در ادامه با استفاده از بانکهای

اطلاعاتی سازمان بورس اوراق بهادار تهران، سایت اینترنتی این سازمان و نرم افزارهای سهام مانند نرم افزار ره آورد نوین، داده های موردنیاز برای آزمون فرضیات گردآوری می شود.

۱-۷-۳) روش تجزیه و تحلیل داده ها

جهت آزمون فرضیات این تحقیق ابتدا، متغیرهای مستقل و وابسته محاسبه و برآورد می شوند. متغیر وابسته تحقیق حاضر سطح هزینه سرمایه و متغیر مستقل ویژگیهای پیش بینی سود هر سهم توسط مدیریت در شرکتهای نمونه آماری می باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده های خام و تبدیل آنها به اطلاعات موردنیاز برای آزمون فرضیات و توضیح روابط بین متغیرها، از آزمون های رگرسیون استفاده خواهد شد. این آزمونها از طریق نرم افزار آماری SPSS و در سطح اطمینان ۹۵٪ اجرا می شود.

۱-۸) قلمرو تحقیق

۱-۸-۱) قلمرو موضوعی تحقیق

مبنای نظری این تحقیق برپایه تئوری نمایندگی است و در آن تاثیر رویه های بکار گرفته شده از طرف مدیر بر واکنش سرمایه گذاران شرکتهای سهامی بررسی می شود. تحقیق حاضر از جمله تحقیقات حسابداری بر پایه اطلاعات بازار سرمایه می باشد و آزمون فرضیات آن در قلمرو شرکتهای پذیرفته شده در این بازار است.

۱-۸-۲) قلمرو زمانی تحقیق

محدوده زمانی تحقیق شامل شش سال متوالی از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۹ می باشد که بررسی فرضیات تحقیق با استفاده از داده های واقعی این سالها انجام می پذیرد.

۱-۸-۱) قلمرو مکانی تحقیق

تمامی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که شرایط مذکور در بند جامعه آماری را داشته باشند .

۱-۹) تعریف واژه گان تحقیق

پیش بینی سود هر سهم^۱ : اطلاعات مربوط به پیش بینی سود در دوره های سه ماهه یا سالیانه از جانب شرکت های سهامی به بازار بورس ارائه می شود.

دقت پیش بینی سود: بطور معمول اینگونه استنباط می شود که پیش بینی هایی دقیق هستند که به واقعیت نزدیک تر باشند. این متغیر، منعکس کننده میزان نزدیکی سود هر سهم پیش بینی شده با سود واقعی هر سهم است. جهت سنجش دقت پیش بینی سود هر سهم، اختلاف میان سود واقعی و تحقق یافته هر سهم با سود پیش بینی شده هر سهم محاسبه می شود.

اخبار بد پیش بینی سود: عبارت است از وجود یا عدم وجود یک اعلان منفی در خصوص سود هر سهم آتی شرکت. تحقیقات نشان می دهند که واکنش قیمت سهام به اخبار بد پیش بینی شدیدتر و سریعتر از واکنش آن به اخبار خوب است. (اسکینز، ۱۹۹۴) در این تحقیق اخبار بد پیش بینی بعنوان پیش بینی مدیریت در خصوص کاهش سود هر سهم در دوره جاری نسبت به دوره قبل می باشد و عبارت است از پیش بینی سود هر سهم برای دوره t منهای سود تحقق یافته دوره $t-1$. چنانچه حاصل این محاسبه منفی باشد، بعنوان اخبار بد پیش بینی تلقی و مقدار متغیر 1 خواهد بود و در غیر اینصورت مقدار آن صفر خواهد بود. اخبار بد پیش بینی منعکس کننده یک نوع عدم اطمینان به پایداری و رشد سودهای آتی است. بنابراین انتظار می رود که باعث افزایش هزینه سرمایه شود.

افق پیش بینی سود: افق پیش بینی نشان دهنده میزان به موقع بودن افشای اطلاعات مربوط به پیش بینی سود هر سهم است. وایمیر در ۱۹۸۵ نشان داد که شرکتهایی که سودهای ناپایداری دارند،

---

^۱ Earning forecast

پیش بینی سود هر سهم خود را در روزهای پایانی سال مالی منتشر می کنند. این نوع پیش بینی ضمن اینکه آسان است، حاکی از عدم اطمینان مدیریت به سودهای آتی است. (وایمیر، ۱۹۸۵) در این تحقیق افق پیش بینی از طریق تعداد روزهای باقیمانده به پایان سال از روز انتشار پیش بینی محاسبه می شود. این دوره هر چه طولانی تر باشد، افشای اطلاعات به موقع تر بوده است و انتظار می رود هزینه سرمایه را کاهش دهد.

ضریب بتا: ریسک بعنوان عامل تاثیرگذار در جریانهای نقدی یک سرمایه گذاری بدلیل وقوع حوادث مختلفی که باعث تغییر در این جریانها می شوند، تعریف می شود. در این تحقیق ریسک شرکت بعنوان یک متغیر کنترلی استفاده شده است و از طریق محاسبه ضریب بتای سهام شرکت که تغییرات بازده ها را در یک دوره اندازه گیری می نماید و شاخص ریسک سیستماتیک می باشد؛ محاسبه می شود.

اندازه شرکت: برای کنترل ویژگیهای متفاوت شرکتهای نمونه آماری در تحقیقات مالی، از یک متغیر کنترلی استفاده می شود. محققان معیارهای گوناگونی برای اندازه شرکتها در نظر گرفته اند. در این تحقیق جهت وارد نمودن اندازه شرکتهای در الگوی آزمون فرضیات از لگاریتم ارزش دفتری کل داراییها استفاده می شود.

۱-۱) ساختار کلی تحقیق

گزارش این تحقیق در پنج فصل و به شرح زیر تدوین و ارائه گردیده است.

فصل اول: در این فصل به کلیات تحقیق پرداخته شده است. ابتدا در مقدمه موضوع تحقیق تبیین شده است. سپس بیان مسئله و ضرورت انجام پژوهش، اهداف، فرضیه ها و قلمرو تحقیق تشریح شده است. در پایان فصل نیز تعریف اصلاحات و واژه های کلیدی ارائه شده است.

فصل دوم: این فصل مبانی نظری تحقیق و مروری بر پیشینه تجربی تحقیق و تئوری های موجود درباره سود حسابداری و ویژگی های آن و تاریخچه پیش بینی سود، عوامل موثر بر آن و همچنین نتایج تعدادی از تحقیقاتی که در این زمینه ها صورت گرفته، ارائه شده است.

فصل سوم: در این فصل روش تحقیق به صورت مفصل بحث شده است. و مدل های مورد استفاده در آزمون فرضیه ها، روش های گرد آوری اطلاعات و نحوه محاسبه متغیرهای مدل ها و نحوه آزمون فرضیات بحث شده است.

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات، آمار توصیفی و یافته های تحقیق در این فصل ارائه شده است.

فصل پنجم: آخرین فصل این تحقیق خلاصه ای از موضوع و روش پژوهش، خلاصه یافته های تحقیق و مطابقت نتایج تحقیق با نتایج تحقیقات دیگران، محدودیت ها و پیشنهادات تحقیق و به دنبال آن فهرست منابع و ماخذ و پیوست ها ارائه شده است.

فصل دوم

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱) مقدمه

یکی از اهداف حسابداری و تهیه صورت های مالی، ارائه اطلاعاتی سودمند برای تصمیم گیری است. سرمایه گذاران نیازمند اطلاعاتی مربوط و قابل اتکا هستند تا بتوانند تصمیمات صحیحی اتخاذ کنند. سودمندی در پیش بینی، یکی از ویژگی های مربوط بودن اطلاعات است و از آن در تدوین نظریه و همچنین انتخاب روش های حسابداری استفاده می شود.

در بیانیه شماره ۴ هیات اصول حسابداری، یکی از اهداف عمومی صورت های مالی، فراهم آوردن اطلاعات به منظور کمک به پیش بینی سود آتی واحد تجاری ذکر شده است^۱.

سود یکی از اقلام مهم و اصلی صورت های مالی است که توجه استفاده کنندگان صورت های مالی را به خود جلب می کند. سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیران، کارکنان شرکت، تحلیل گران، دولت و دیگر استفاده کنندگان صورت های مالی از سود به عنوان مبنایی جهت اتخاذ تصمیمات سرمایه گذاری، اعطای وام، سیاست پرداخت سود، ارزیابی شرکت ها، محاسبه مالیات و سایر تصمیمات مربوط به شرکت استفاده می کنند. پیش بینی این رقم توسط مدیران واحدهای اقتصادی به سرمایه گذاران کمک شایانی در تصمیم گیری های خرید و فروش سهام می نماید. از طرفی وجود پدیده عدم اطمینان در بازار و نبود اطلاعات باعث می شود مدیران نسبت به آینده با تردید برخورد نموده و میل کمتری به پیش بینی سود و افشای آن داشته باشند (شباهنگ، ۱۳۸۱؛ ۴۸).

در این فصل مفاهیم مربوط به سود و پیش بینی آن ارائه و تحقیقات به عمل آمده در این خصوص بررسی شده است. فصل حاضر به دو بخش کلی تفکیک شده است. در بخش اول مبانی نظری مرتبط با موضوع تحقیق ارائه و در بخش دوم تحقیقات انجام شده قبلی در خارج و داخل کشور که بطور مستقیم یا غیرمستقیم با موضوع تحقیق مرتبط می باشند؛ بررسی شده است.

---

^۱ AICPA , APB statement No 4

بخش اول: مبانی نظری

۲-۲) هدفهای گزارشگری مالی به وسیله واحدهای انتفاعی

هیات استانداردهای حسابداری مالی^۱ در نوامبر ۱۹۷۸ دست به اقدامهایی زد تا برای حسابداری مالی و گزارشگری، اساسنامه تهیه کند، این اقدام ها منجر به رهنمود های بسیار گسترده و پر دامنه و دارای ضمانت اجرایی شد که در نهایت هدف های گزارشگری مالی در بیانیه شماره یک از مفاهیم حسابداری مالی به نام هدف های گزارشگری مالی به وسیله ی شرکتهای تجاری مشخص نمود. این بیانیه تنها به محتوای صورتهای مالی محدود نمی شود. گزارشگری مالی نه تنها شامل صورت های مالی، بلکه در بر گیرنده ی ابزارها و روشهای اطلاع رسانی می باشد و این ابزارها، به صورت مستقیم یا غیر مستقیم با اطلاعاتی ارتباط دارند که به وسیله حسابداری ارائه می شوند یعنی، اطلاعاتی درباره ی منابع شرکت (دارایی ها)، بدهیها، سود و غیره است (بلکویی، ۱۳۸۱، ۲۰۴).

هدف های گزارشگری مالی که به صورت خلاصه شده ارائه گردیده، از این بیانیه اقتباس شده اند:

صورتهای مالی باید برای سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان بالفعل و بالقوه و سایر استفاده کنندگان اطلاعاتی را ارائه نمایند که آنها بتوانند بر اساس آن در مورد سرمایه گذاری، اعطای اعتبار و سایر موارد مشابه تصمیم های معقولی اتخاذ نمایند. این اطلاعات باید برای کسانی که درکی معقول از فعالیت های اقتصادی و شرکت ها دارند و می خواهند با آگاهی معقول یا تخصصی این اطلاعات را مطالعه کنند، جامع و فراگیر باشند (بند ۳۴).

صورتهای مالی باید اطلاعاتی را ارائه نمایند که به اعتبار دهندگان، سرمایه گذاران بالفعل و بالقوه و سایر استفاده کنندگان کمک کند تا بتواند درباره ی موارد زیر قضاوت نمایند: مبلغ، زمان و میزان عدم اطمینان دریافت های نقدی آینده از محل سود تقسیمی، بهره ی وجوه حاصل از فروش یا بازخرید اوراق بهادار و سند وام در سررسید نهایی. احتمال دریافت این وجوه نقد تحت تاثیر توانایی شرکت در ایجاد پول

---

^۱ Financial Accounting Standards Board

کافی برای پرداخت بدهی ها، هنگام سررسید و تامین سایر نیاز های نقد عملیاتی، سرمایه گذاری مجدد در عملیات و پرداخت سودهای نقدی قرار می گیرد و نیز امکان دارد تحت تاثیر پنداشتهای سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان در مورد توانایی شرکت قرار گیرد. و این پنداشتها می تواند بر قیمت بازار اوراق بهادار شرکت اثر بگذارند. بنابراین، صورتهای مالی باید اطلاعاتی ارائه نمایند که به سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان و سایر افراد کمک کنند تا آنها بتوانند بر این اساس مبلغ، زمان و میزان عدم اطمینان جریانهای نقدی خالص که درون شرکت مربوطه را مورد ارزیابی و قضاوت قرار دهند(بند ۳۷).

صورتهای مالی باید در مورد منابع اقتصادی (دارایی های شرکت)، ادعا نسبت به این منابع (تعهدات شرکت در انتقال این منابع به سایر سازمان ها و به حساب حقوق صاحبان سهام) اطلاعاتی را ارائه نمایند و نیز در مورد اثر های رویدادها، موقعیت ها و مبادلاتی که موجب تغییر در منابع (دارایی ها) و ادعا نسبت به این منابع می شوند، اطلاعاتی را ارائه نمایند(بند ۴۰).

صورتهای مالی باید درباره عملکرد شرکت در طی یک دوره، اطلاعاتی را ارائه نمایند. اغلب سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان با استفاده از اطلاعات مربوط به گذشته ی شرکت می توانند درباره آینده شرکت قضاوت نمایند. از این رو با وجود اینکه تصمیم های سرمایه گذاری و اعطای اعتبار به شرکت منعکس کننده ی انتظارهای سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان درباره ی عملکرد آینده ی شرکت است، ولی معمولاً این انتظارها، دسته کم تا حدی، بر مبنای ارزیابی گذشته ی شرکت قرار دارند(بند ۴۲).

تاکید اصلی صورت های مالی بر ارائه ی اطلاعاتی در مورد عملکرد شرکت مبتنی بر میزان سود و اجزای تشکیل دهنده آن است(بند ۴۳).

صورت های مالی باید برای موارد زیر اطلاعاتی را ارائه نمایند: درباره شیوه ای که شرکت وجوه نقد به دست می آورد و به مصرف می رساند، درباره ی وام و باز پرداخت وام، درباره ی مبادلات سرمایه ای که از آن جمله است پرداخت سود نقدی و سایر پرداخت هایی که شرکت از محل دارایی ها به مالکان می نماید و سرانجام درباره ی سایر عواملی که می تواند بر قدرت نقدینگی و توان مالی شرکت اثر بگذارند.(بند ۴۹)

صورت های مالی باید درباره ی شیوه ی مدیریت واحد تجاری و طریقی که مدیران مسئولیت مباشرت (نسبت به مالکان یا سهامداران) را در جهت استفاده از دارایی هایی که به دست آنان سپرده شده است، ادا می کنند و اطلاعاتی را ارائه نمایند. (بند ۵۰)

صورت های مالی باید اطلاعاتی را ارائه کنند که در امر اتخاذ تصمیم به نفع مالکان به مدیران و سرپرستان کمک کند. (بند ۵۲)

این بیانیه همچنین یادآور میشود که :

صورت های مالی، به خودی خود هدف نهایی نیستند، بلکه هدف ارائه ی اطلاعاتی است که برای تصمیم گیری های اقتصادی و تجاری مفید می باشند. هدف های صورت های مالی تغییر ناپذیر نیستند، آنها تحت تاثیر محیط اقتصادی، قانونی، سیاسی و اجتماعی، که گزارشگری مالی در آن رخ می دهد، قرار می گیرند. هدف های گزارشگری مالی همچنین تحت تاثیر ویژگیها و محدودیتهای نوع اطلاعاتی قرار می گیرند که صورت های مالی ارائه می نمایند (اسماعیلی، ۱۳۸۵؛ ۲۳-۱۸).

هدف هایی که در این بیانیه گنجانده شده اند همان هدف های عمومی برون سازمانی هستند که در واحد تجاری صورت های مالی ارائه می کند. اصطلاح سرمایه گذار و اعتبار دهنده کاربردهای گسترده دارند و تنها به کسانی اطلاق نمی شود که نسبت به دارایی های شرکت ادعایی دارند یا در اندیشه ی دست یافتن به چنین ادعایی هستند، بلکه همچنین در مورد کسانی اطلاق می شود که نماینده این افراد هستند یا به آنها توصیه و سفارشیایی می نمایند.

به وجود اینکه تصمیم های سرمایه گذاری و اعطای اعتبار (به شرکتها) منعکس کننده ی انتظارهای سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان درباره ی عملکرد آینده ی اقتصادی است، معمولاً این انتظارها، دستکم، تا حدی بر مبنای ارزیابی عملکرد گذشته ی واحد تجاری قرار دارد. تاکید اصلی صورت های مالی ارائه ی اطلاعاتی درباره ی سود خالص و اجزای تشکیل دهنده ی آن است. اطلاعات درباره سود واحد تجاری بر اساس حسابداری (ثبت واقعی) است که معمولاً درباره ی تواناییهای کنونی و آینده ی واحد تجاری، از نظر ایجاد جریان های نقدی مطلوب، مدرک بهتری ارائه می کنند (در مقایسه با اطلاعاتی که به

اثرهای مالی ناشی از دریافتها و پرداختهای نقد محدود می شوند). انتظار می رود که صورتهای مالی درباره عملکرد واحد تجاری، در طی یک دوره و درباره شیوه ای که مدیریت واحد تجاری مسئولیت مباشرت را نسبت به مالکان انجام داده است، ارائه نمایند.

حسابداری مالی بدان گونه طرح ریزی شده است، که به صورت مستقیم، ارزش واحد تجاری را تعیین کند، و اطلاعاتی را ارائه می نمایند که برای کسانی که می خواهند ارزش آن را برآورد نمایند، مفید است. سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان از سود مورد گزارش و اطلاعات مربوط به عناصر صورت های مالی به شیوه های مختلف استفاده می کنند تا جریان های نقدی آینده را مورد ارزیابی و قضاوت قرار دهند.

برای مثال، امکان دارد که این افراد و گروه ها بخواهند عملکرد مدیر را مورد ارزیابی قرار دهند، قدرت سودآوری را برآورد نمایند، سود آینده را پیش بینی کنند ریسک ها را برآورد نمایند یا آنها را تایید نمایند، پیش بینی ها یا برآوردهای قبلی را تغییر دهند یا آنها را رد کنند. با وجود اینکه صورتهای مالی باید برای کمک به این دسته از افراد، اطلاعات اصلی را ارائه کنند، استفاده کنندگان از این اطلاعات، در همه ی این موارد، اقدام به ارزیابی، برآورد، پیش بینی، قضاوت، تایید، تغییر و رد پیش بینی های قبلی می نمایند.

مدیریت، نسبت به سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان یا سایر افراد یا گروه های برون سازمانی در امور شرکت اطلاعات بیشتری دارد، و بر همین اساس، اغلب از طریق تفسیر رویدادهای خاص و شرایط و توضیح اثرهای مالی این رویدادها بر واحد تجاری می تواند بر میزان سودمندی اطلاعات مالی بیفزاید (منبع پیشین، ۲۷-۲۴).

۲-۳) جایگاه سود در تئوری حسابداری

نظریه های حسابداری در سه سطح ساختاری، تفسیری و رفتاری به بررسی سود پرداخته اند. در سطح ساختاری، اجزای تشکیل دهنده سود مورد بررسی قرار می گیرند. در این دیدگاه، "سود حسابداری" خلاصه ای از چندین قلم مثبت و منفی تعریف می شود که برخی اقلام آن دارای محتوای

تفسیری نمی باشد. اگر این اقلام دارای اهمیت باشند، سود خالص را نمی توان به درستی تفسیر کرد، هر چند در بازار سرمایه دارای محتوای اطلاعاتی باشد.

در سطح بعدی یا سطح تفسیری، مفهوم سود اهمیت پیدا می کند. آدام اسمیت، اقتصاددان اسکاتلندی، اولین کسی بود که سود را به عنوان مبلغی تعریف کرد که می توان به مصرف رسانید بدون اینکه به سرمایه ضرری وارد شود. سرجان هیکس، اقتصاددان انگلیسی و برنده جایزه نوبل، با بیانی دقیق تر سود را اینگونه تعریف می کند: "سود مبلغی است که شخص می تواند طی دوره زمانی به مصرف برساند و ثروتش در پایان دوره برابر با اول دوره باشد." هر چند حسابداران برای تعریف سود از مفاهیم اقتصادی کمک می گیرند اما در اندازه گیری سود به تعاریفی روی می آورند که بیش از جنبه نظری، جنبه عملیاتی دارد. هیات اصول حسابداری، سود (زیان) خالص را مازاد درآمد بر هزینه در دوره حسابداری تعریف کرده است.

سطح سوم، تاثیر سود گزارش شده را بر رفتار استفاده کننده مهم تلقی می کند. بیشتر تحقیقات تجربی در بازارهای مالی و سرمایه به جنبه رفتاری سود می پردازند. مسائلی در مورد فرایند تصمیم گیری سرمایه گذاران و بستانکاران، واکنش های قیمت اوراق بهادار (در بازارهای کارا) در برابر گزارش کردن سود، تصمیمات مدیریت در مورد هزینه سرمایه و واکنش های مدیران و حسابداران در برابر بازخورد اطلاعات از این قبیل می باشند (ستایش، ۱۳۸۶؛ ۸۶-۸۴).

اطلاعات ارائه شده توسط شرکت و در نتیجه سود، مبتنی بر رویدادهای گذشته شرکت است اما سرمایه گذاران، نیازمند اطلاعاتی راجع به آینده شرکت می باشند. یکی از دیدگاه های موجود در این مورد، ارائه صرفاً "اطلاعات تاریخی و جاری توسط واحد تجاری است البته به نحوی که سرمایه گذاران بتوانند خود پیش بینی های مربوط به آینده را انجام دهند. دیدگاه دیگر این است که مدیریت با در دست داشتن منابع و امکانات به انجام پیش بینی های قابل اعتماد بپردازد و با انتشار عمومی این پیش بینی ها، کارایی بازارهای مالی را افزایش دهد.

تصمیم گیری در باره انتخاب بین دو دیدگاه بالا، مشکل به نظر می رسد زیرا درک قابل قبولی از نحوه پردازش اطلاعات توسط سرمایه گذاران موجود نیست و نظریه بازار کارا بر میزان و سرعت تاثیر

اطلاعات مالی بر قیمت سهام تاکید دارد. تحقیقات مختلف، به نتایج متضادی در این مورد رسیده اند. اما به طور کلی، نظر اغلب دست اندرکاران مالی بر این است که انتشار پیش بینی های مالی به اتخاذ تصمیمات سرمایه گذاری کمک می کند (پاونال و همکاران، ۲۰۰۳).

۲-۴) شرحی از سود حسابداری

از دیدگاه عملی سود حسابداری را بدین گونه تعریف کرده اند: تفاوت بین درآمد تحقق یافته ناشی از معامله های دوره و بهای تاریخی منقضی شده ی مربوطه، تعریف مزبور بیانگر آن است که سود حسابداری دارای پنج ویژگی می باشد:

۱- سود حسابداری مبتنی بر معامله های واقعی است که شرکت آنها را انجام داده است (سود حسابداری اصولاً از تفاوت درآمد فروش کالاها یا خدمات با هزینه های لازم برای انجام دادن این فروش، بدست می آید). بر حسب سنت، حرفه حسابداری برای محاسبه ی سود از روش معاملاتی استفاده کرده است. این معامله یا داد و ستد می تواند درون سازمانی یا برون سازمانی باشد.

۲- سود حسابداری بر مبنای فرض دوره ی زمانی، به عنوان یک امری بدیهی، قرار دارد و به عملکرد مالی شرکت در طی یک دوره ی زمانی مفروض یا مشخص اشاره دارد.

۳- سود حسابداری که بر مبنای اصل تحقق درآمد قرار دارد، ایجاب می کند تا درآمد تعریف شود، آن را اندازه گیری و شناسایی (ثبت) نمود. به طور کلی، اصل تحقق درآمد معیار یا آزمونی است برای شناسایی (ثبت) درآمد، و در نتیجه شناسایی (ثبت) سود.

۴- سود حسابداری ایجاب می کند که بهای جاری را بر حسب بهای تاریخی اندازه گیری کرد، یعنی باید اصل بهای تاریخی را به صورت دقیق رعایت نمود. یک دارایی بر مبنای بهای تمام شده ثبت می شود تا زمانی که فروش تحقق یابد، و در آن زمان هر نوع تغییری در ارزش، شناسایی (ثبت) می شود

---

¹ Pownall, G., C. Wasley, and G. Waymire